

IRODALOM.

A gazdasági középiskolák része a köznevelésben. Írta *Imre Sándor*, Budapest, 1941. A „Studium” bizománya, (A József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Neveléstudományi Intézetéből. 1.)

Ezen a címen nagyjelentőségű tanulmány hagyta el néhány napja a sajtót. Jelentősége kettős: a magyar neveléstudomány kincsesháza ritka értékkel gyarapodott és szakoktatásügyünk éppen időszerű átalakulásának válságos óráiban irányító gondolatokban gazdag forráshoz jutott. A tanulmány a magyar nevelői gondolkodás legkimagaslóbb képviselőjének kerekégsz életművébe illeszkedik bele, újabb bizonyítékként annak, hogy szerzője életpályája folyamán a neveléstudománynak felbecsülhetetlen értékű, külső és belső szerkezetében egységes, teljes rendszerét alkotta meg.

A közlemény jelentőségét fokozza azónban az, hogy a szakiskolák vajúdasákor biztos kézzel jelöli ki azt az utat, amelyet a nemzeti közművelődés érdekében a magyar boldogulás felé követnünk kell. Tanulmányának ez tulajdonképpen a legfőbb célja: megállapítani a szakiskoláknak a nemzetnevelés gondolatkörébe beállított rendeltetését és művelődéspolitikai jelentőségét. Ezt a feladatát a felhasznált fogalmak egyértelműségének biztosítása után finom elemzéssel tökéletesen oldja meg. A szakiskola kettős feladatát, hogy a közösség életének olyan tudatos gyakorlati szakembereket neveljen, akik a nemzeti közműveltségnek is részesei, ellentmondás nélküli egységben mutatja meg. Ennek az egységnek elvi alapján állva éles sugarakkal világit bele a szakiskolák művelődéspolitikai szerepébe.

Éremes itt gondolatmenetét részletekbe menőbben ismertetni és felhívni erre a szakiskolák munkásainak figyelmét. Szerző a közművelődés és a közműveltség fogalmát kettéválasztja: az első a közösség (nemzet) műveltségének folyamatos alakulása, a második a közművelődés pillanatnyi eredménye. A közművelődés kettős folyamat, a műveltség emelkedése mindegyik társadalmi rétegben és terjedése a kevésbé műveltek felé. „A közműveltség egyenletessége a nemzet szellemi egységét jelenti”, ez pedig a nemzeti hivatás betöltésének, a honvédelemnek és a nemzeti lét fenntartásának biztosítója. A szakiskola tehát sajátos rendeltetésének teljesítése közben, azaz a szakértelem, a szakszerű gondolkodás és a gyakorlati készségek fejlesztése közben „egyetemes keretbe akkor illeszkedik, ha megadja növendékeinek a szakszerű tanultságon kívül a műveltségnek azokat az elemeit is, amelyek a nemzet valamennyi tagjának szellemi egységbe foglalásához szükségesek”. Ilyenképpen a szakiskola azon munkálkodik, hogy a közművelődés ne váljék egyoldalúvá, a nemzet műveltsége pedig egyöntetű és teljes legyen.

Amit a szakiskoláról általában, ugyanazt mondhatjuk el a gazdasági középiskoláról is. Legfeljebb — közvetlen rendeltetésük és sajátos benső életük szerint — helyzetük, a köznevelés többi szervéhez való viszonyuk más. A gazdasági középiskola helyzetét szerző azzal jellemzi, hogy növendékei már legalább 15 évesek s így nevelő munkája sok előzmény nyomában folyik, az osztályok heterogén elemekből tevődnek össze, a legtöbb növendéknek ez az utolsó iskolája, végre, hogy csupán lehetőséget ad bizonyos irányú továbbtanulásra, tehát látszatra a másodrendűség terhét kell vállalnia. A köznevelés egyéb emberalakító, iskolán kívüli tényezőit, amelyek a gazdasági középiskola helyzetét megszabják, szerző így csoportosítja: a családoknak az iskolával szemben tanúsított magatartása, szelleme, a helyi viszonyok és a helyi közvélemény, a szakiskolával előkészített és megalapozott foglalkozások értékelése, az egyházaknak, mint iskolafenntartóknak magatartása, a jelen szükségle-

teinek és a jövő alakulásának hatása, végre, hogy milyen mértékben sikerült növendékeiben az önnevelés szándékát kifejleszteni.

A gazdasági középiskola tehát — s ebben teljes mértékben osztanunk kell szerző felfogását — *nevelő intézmény*, „amely csak akkor tölti be rendeltetését, ha növendékeiben a *fejlődő embert nézi*“ és ennek a fejlődésnek szolgálatába áll; mert „a közre nézve nem mindegy, hogy a gazdasági életben *milyen szakemberek és milyen emberek*“ működnek. Ha azonban a gazdasági középiskola nevelő intézmény, felvetődik a kérdés, mik az itteni nevelés tárgyi és személyi követelményei: „mi az iskola rendeltetése valamennyi növendékére azonosan és melyik növendékének milyen nevelői hatásokra van szüksége?“ Szerző nem különíti el a kétféle követelményt egymástól. Nem is különíthető el, ha a nevelés céljában rejlő felbonthatatlan egységet tartjuk szem előtt: ha nemcsak az iskola tanulmányi anyagát feldolgozó tanulót nézzük, hanem az egész fejlődő embert, akinek céltudatos és korszerű alakítása a célunk.

Ennek a nevelésnek azonban sajátos nehézségei vannak, amelyeket szerzőnk az atábbiakban lát meg:

Ebbe az iskolafajba a tanulók legtöbbje élete legviharosabb korában lép, akkor, amikor látóköre; önértékelése, erkölcsi tájékozódása és a közösségbe való illeszkedés válságaiban hanykolódik. A nevelő feladata itt az, hogy ebből a sokszorosán válságos állapotából való kibontakozásban segítse, a forrongáson át a megállapodáshoz vezesse a növendéket. A gazdasági középiskola nevelő szándéka azonban ott bukkan rá a legfőbb nehézségre, hogy valóban „darabban lévő“, már megkezdett munkát vesz át. A válságokkal küzdő növendéknek azonkívül jó lenne szabadon érvényesülnie, de ez az iskola céljának középponti, sajátos szempontjába, a gyakorlati követelményébe ütközik. Nagy nehézség végre az is, hogy a tanuló gondolkodásának határozott irányba terelése veszélyezteti a látókör kívánatos tágulását is.

„Ézért kell a gazdasági középiskolát nemcsak a köznevelés, hanem az egyesek fejlődése szempontjából is nevelő intézménynek tekinteni s munkájának valamennyi részletében a nevelés elvei szerint folynia“.

A nevelés céljának és feladatainak itteni sajátosságait fejti ki szerző tanulmánya következő fejezetében. A nevelés közvetlen célja a helyesen kiművelt ember. Ez itt azzal egészül ki, hogy a kiművelt embernek a gazdasági életben kell majd műveltségét érvényesítenie. Ennek a célnak munkálásában a gazdasági középiskola nem az első szakasz, de sokszor nem is az utolsó. Ez is — akárcsak a gimnázium — „a kiműveltség küszöbéig vezető el tanítványait, de ezek már rá is lépnek a küszöbre“. Ezeknek a sajátosságoknak figyelembevételével kell a gazdasági középiskolának is a nevelés valamennyi feladatát tudatosan és tervszerűen, tehát a nevelés eszközeinek a feladatok sajátosságaihoz simuló alkalmazásával megoldania, ha megérti és átérzi a nemzetért való szolgálat erkölcsi jelentőségét, ha tehát a nemzetnevelés szerveként akar működni.

A nevelés feladatainak és eszközeinek tárgyalásában a szerző — amint egyébként a bevezetéshez adott jegyzetben maga is mondja — lényegében véve Nevelés-tan c. könyvében foglaltakat alkalmazza a gazdasági középiskolára (252—324. old.). Nem hagyhatjuk említés nélkül a tanulmány gondolatindító értékét, neveléstani problémákat felvető, kezdeményező erejét. Elég itt a következőkre utalnunk (az előfordulás sorrendjében):

Szakiskolát végzett szülők gyermekei a szakiskolákban és a gimnáziumokban,

(17. old.) Különféle szaktestületekben vezető tagok gyermekeinek iskolaválasztása és a szakiskoláról kialakult helyi közvélemény. (21. old.) — A gazdasági élet vezetőinek iskolai végzettsége. (23. old.) — Az önnevelés szándékának fejlesztése, mint az iskolai nevelés egyik főfeladata. (24. old.) — A tanulók életkorstatisztikája az ipari szak- és középiskolákban. (29. old.) — Lehet-e a serdülés idején határozott szakirányba terelni a további alakulást törés vagy egyoldalú fejlesztés nélkül? (35. old.) — A tisztán szakirányú vezetés lehet-e eredményes addig, amíg az egyéni mirevalóság ki nem alakult és az egyénben tudatossá nem vált? (35. old.) — A gazdasági középiskolai fiúk és leányok hivatásérzete. (37. old.)

Még csak ennyit: megítélésünk szerint Imre Sándornak ez a tanulmánya a status nascendi-ben lévő ipari középiskolákkal (de a már meglévő szakiskolákkal és felsőipariskolákkal is) kapcsolatos vonatkozásaiban, szempontjaiban és hatásaiban úttörő és útjelző munka.

Pénzes Zoltán.

Horváth László Gábor: Konzervativizmus és a modern szellem harca az angol középiskolában. Vác, Kapisztrán nyomda, 1939. 66 oldal.

A szerző nagy fába vágja a fejszéjét: meg akarja találni az angol nevelés titkát, ki akarja vizsgálni, hogy „egy kontinentális szemmel nem tökéletes iskola-rendszer miképpen képes az angol világbirodalomnak oly polgárokat nevelni, amelyekre fennmaradása érdekében szüksége van.” (4. old.) Vizsgálatának közvetlen tárgyául a középiskolákat választja és abból a felismerésből indulva ki, hogy az angol középiskolának szokatlan erős gyökerei nyúlnak a múlt talajába, először is rövid történeti áttekintést ad, az első angol középiskola megalapításától 1900-ig. Ebben a részben jól kidomborodik az angol nevelés két különösen jellemző vonása, a *gentleman*-eszmény követése és a testi tulajdonságok rendszeres fejlesztésére irányuló törekvés. Ezután azt hisszük, hogy a történeti résznek már vége van, de nem: a szerző még egy rövidke fejezetet szentel a történelemnek, „Az angol középiskola a huszadik században” címmel. Ebben a fejezetben részletesen tárgyalja az 1902-es és 1907-es nevelési törvényeket, amelyek megteremtették az államilag irányított angol középiskolát és ismerteti az angol középiskolák szervezetét. Kár, hogy ebbe a fejezetbe nem vette be az újabb fejleményeket, az 1918-as nevelési törvényt, amely igen sokban hozzájárult a középiskola demokratizálásához, az 1926-os *Hadow-Reportot*, amely új, nem-akadémikus középiskolát teremtett és — *last not least* — az 1939-es évszámmal, de már 1938. végén megjelent *Spens-Reportot*, amely erős kritikát gyakorolt a középiskolák mostani rendszere felett. (Ezekre vonatkozólag rövid felvilágosítást ad cikkem a Nevelésügyi Szemle 1939. évi 7—8. számában: „Az angol nevelés legújabb reformjai.”) A könyv gerincét a III. és IV. fejezet teszi ki: különböző címek alatt mindkettő az angol középiskolának egyik különleges fajtájával, a nagymúltú és még nagyobb társadalmi súlyú, úgynevezett *public school*l foglalkozik, amelyről a szerzőnek az a véleménye, hogy „az az angol nemzet egyik legdrágább kincse.” (34. old.) Négy ilyen *public school*, Winchester, Eton, Harrow és Rugby rövid jellemzése után ismerteti az ilyenféle iskolákban található értelmi nevelést, majd a testi nevelést és végül hosszasan elidőzik — véleményünk szerint igen helyesen — az erkölcsi nevelés mellett, amelyet először ezen a címen, általában ismertet, azután részeire bont és külön-külön tárgyal. Megkapja a maga fejezetét a demokráciára való nevelés — ami nem túlságosan nagymértékű ezekben a lényegileg arisztokratikus iskolákban; sorra kerül a vezetőképeségek fejlesztésére